

NOORTELEHEKÜLG

OMAVALITSUS

Koolis on praegu nagu kogu riigiski n+1 probleemi, n+2 on nende sees edasi olla, kui päris uut moodi veel ei saa ja vana moodi enam ammugi ei taha. Katteta reformid venivad, tulevad ja lähevad. Üks lend teise järel lõpetab kooli, kuid sellest haridustemplit ei saa ega saa. Ka omavalitsusest on koolisüsteemis saanud vana mõiste, ilma et seda tõsiselt olemas olnud olekski. Tühjas liivakastis mängida pole võimalik, ka omavalitsusemängu mitte, kuigi on proovitud nii komsomolikomitee ja õpilaskomitee varianti kui ka ainult komsomolikomitee varianti. Erand pidi kõigest kinnitama reeglit, kuid Kohtla-Järve 1. keskkooli õpilaste omavalitsuse struktuur on iseenesest huvitav. Aga las räägivad õpilased ise.

Heiti Kalinkin, kooli komsomolisekretär: «Kõikide, kõikide — loomulikult õpilaste — pea on president, kes peab olema universaalne mees. Võtame näiteks minu — palju lobisen, vähe teen. President aga ütleb targasti ja teeb ka targasti. Teiseks peab ta suutma asendada kas või näiteks mind, kui ma ajutiselt rivist välja lähen, või organiseerida kedagi minu asemele. President juhib vanemate nõukogu, kuhu kuulub peale minu neli ministrit: spordi-, kultuuri-, õpetöö- ja ÜKT minister, aga ka Roheliste liikumise esindaja. Kui peaks koolis tekkima Rahvarinne või muinsuskaitse või kas või linnuarmastajate liit, liitub nende esindaja automaatselt vanemate nõukoguga. Riik on meil üheparteisüsteemiga, meie koolis on riigiparadiisi juures aga mitu parteid: rohelised, punased ja vabad mehed. Sellise valitsuse põhieesmärgiks on ühendada õpilasi. Kui ma olen kommunistlik noor ja tahan midagi korraldada, ei saa ma ära kasutada seda andekat, kes pole komsomolis. Ta saadab mu kuu peale, sest tema pole mind valinud! Vanemate nõukogule allub saadikute nõukogu, mille struktuur on väga kerge: igast klassist kaks saadikut, kes suudavad kaitsta oma klassi huve. Hea õppeedukus pole nende juures niivõrd oluline, kuivõrd oskus klassi tahtmist läbi lüüa. Ja nüüd tulebki punkt, mis piirab saadiku tegevust: kui klass tahab ühte ja saadik teist, peab ta kaitsma siiski klassi huve.

Sellise omavalitsuse süsteemi töötas juba eelmisel aastal välja Raul Velbaum, meie kooli õpilane, kes nüüd õpib TPI-s, kuid siis see läbi ei läinud. Minu arvates tehti liiga vähe reklaami. Kevadel mindi komsomoli aruande- ja valimiskooleskule ebateadlikult, läks õudsaks hääletamiseks ja siis juhtuski nii, et poolkogemata valiti komsomolisekretäriks mind. Presidenti ja ministreid ei saadudki paika pandud. Alles sügisel Liigvallas aktiivlaagris arutasime asja põhjalikumalt läbi, mõtlesime välja ja koostasime konkreetse sõjaplaani, mis nägi ette suurt reklaami nii kooliraadio ja stendide vahendusel kui ka neljasilmajuttude kaudu. Presiden-

di ja ministrite kandidaatidest tegime fotod, iseloomustused ning panime seinalehte. Sellist olukorda lõpuks enam polnud, et lähed hääletama ja ei tea, kelle poolt hääletada. Valimiskooles olek natuke lonkas, aga läbi läks.

Kes reklaami läbi viis? Komsomol?

Heiti: «Ei saa rõhutada komsomoli tähtsust, kuid ei saa mainimata jätta ka teda!»

Urmas Oru, kooli president: «Et esialgu isikuid kohtadele veel määratud polnud, tuli Heitil rabelda, et kedagi enda kõrvale saada, et tööd tegema hakata.»

Heiti: «Kui komsomolist rääkida, siis praegu olen ma oma komitee koondanud miinimumini. Seal on üks inimene. See olen mina.»

Siiani on komsomol pealik olnud. Nüüd oled sa teiste asjaamestega võrdne. Sa ei protesteerid?

«Miks ma peaksin protesteerima? Siin tuleb selline asi nagu konkurents, mis ei jäta mind tugitooli tuimalt istuma ja vaikelt raamatukesi lugema. Et aga komsomol on praegu languses, olen ma siiski rohkem vaatleja rollis, jälgides uusi liikumisi. Kõigepealt pean ma silmas rohelisi, kes mu külje all tegutsuvad. Nende liikumine sai meil alguse ühest lektorist, kes koolis rääkimas käis.»

Urmas: «Ta polnud isegi päris roheline, rääkis looduskaitsest, propageeris rohelisi. Kevadel hakkas asi vaikselt sisema, võttis tuld. Kõige kuulsam tegu meie rohelistel on 7. novembri miitingul käimine loosungitega — «Inimesel on üks puudus — ta vajab puhast õhku», «Lõpp fašismigaandile — gaasikambri!»

Urmas: «Päästkem Saka!»
Heiti: «Lõpp Soome lahe reostamisele!»

Urmas: «Ei Kuremäe kaevandusele!»

Kas rohelised tegid ise need loosungid?

Heiti: «Jaa, pooled viis küll tuul minema. Aga ei, täitsa kenad loosungid olid.»

Urmas: «Polnud viga. Nad olid ikka nii esirinnas.»

Heiti: «Omasid nahaalsust! Teate, miks ma komsomolis

... ja jalutama ei aeta.

olen, mitte roheline? Mis teeb roheline? Võitleb puhta looduse eest. Aga mina võitlen komsomoliliini kaudu nendega, kes selle looduse on mustaks teinud. Roheline võitleb tagajärje, mina põhjustaja vastu. Komsomoli kohta kiidetakse, et ta on väga poliitiline organisatsioon. Ma räägin veel kord — ta on paberil poliitiline, mitte reaalselt.»

Roheliste pealikuga ma hakkaks kokku ei saanud. Küll aga kultuuri-, õpetöö- ja ÜKT ministri ning pressiesindajaga.

On teie press operatiivne? Kas homme näiteks saate teate raadiost maha öelda?

Ivi Rausi, pressiesindaja: «Saame küll.»

Urmas: «Suurem jagu lähebki otse eetrisse.»

Kindlatel kellaaegadel?

Ivi: «Ei, raadiod on kogu aeg lahti, kui infot anname, siis tunni alguses.»

Õpetajad ei protesteerid?

Heiti: «Meil on selline dzunglisedus, et kui tuleb informatsioon, siis õpetaja kinni ei keera, hakkab mingi trilla-trilla, keerab kinni.»

Sinu käsutuses on ka stendid?

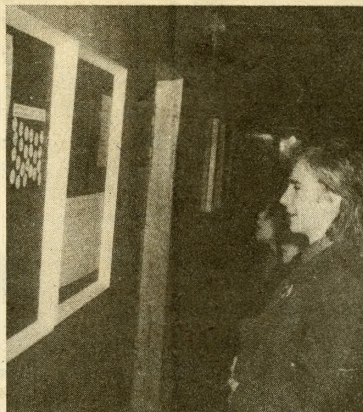
Ivi: «Materjale vahetame kahe nädala tagant. Klasside vahel on ära jaotatud, mina tuletan vaid meelde.»

Õpetööministri Kaire Inno töö on selline nagu on: hinnetelehed, kahemehed, edasijõudjad, kokkuvõtted.

Kultuuriminister John Innos nimetas läbiviidud üritustest poliitlaulukonkurssi, mis toimus sel aastal stambivabamalt, etlajate konkurssi, 10. klassi ristimist, õpetajate päeva tähistamist jt. üritusi.

ÜKT — kas see on tüütu vanapaber, tüütu vanaraud ja tüütu punktide arvutamine?

Toomas Nõmmist, ÜKT mi-

See sotsialistlike tabel siin...

nister: «Vanapaber on — 25 kilo õpilaselt, vanarauda me taga ei aja, selle ajavad šefid joonde.»

Sa pead sotsialistlikku võistlust ja viie rubla süsteemi. Selgita.

Toomas: «Ütleme, et meie klass ei saanud ennast kokku poliitlaule. Maksab viis rubla trahvi ja sotsialistliku võistluse tabelisse saab nulli. Esikoht üritusel annab 50, teine 40 ja kolmas 25 punkti. Osavõtt annab 10.»

Kas klassid on sotsialistliku võistlusega rahul või virisetakse ka?

Toomas: «Mingeid kaebaid pole eriti tulnud. Õpetajad polnud ainult algul selle viie rubla nõus. Nimetust «sotsialistlik» oli plaanis muuta, kuid aktiivselt sellest kinni ei haaratud. Ise ma ka ei hakanud uut nime panema.»

Kuidas võitnud klasse meele peate?

Toomas: «Rahaliste preemiatega.»

Kust saab omavalitsus autasustamiseks raha?

Urmas: «Oma kätetööga. Aktiivlaagris Liigvallas noppisime kartuleid.»

Kaua?

Urmas: «Nädal aega.»

See on ajal, mil teisedki koolist kolhoosis käisid?

Heiti: «Oh ei. Algul käid oma klassiga nädal aega ära, siis aktivistid ühesti põllule! 20% igalt klassilt ja 50% laagrikasumist läheb koolile. 50% omavalitsusele.»

Piisab?

Urmas: «Praegu on umbes 500 rubla. Eelmisest aastast jäi umbes 200 järele.»

Heiti: «See oleks kole hirmus, kui põhja kõrbeksime. Tuleb ise tõsiselt mõelda, kuhu raha kulutada.»

Vanemate nõukogu ja saadikute nõukogu vaheline side?

Heiti: «Teoreetiliselt on kõik imetore. Praktiliselt pole me veel kokku saanud.»

Urmas: «Selleks pole lihtsalt vajadust olnud.»

Millal seda vaja läheks, seda vajadust?

Heiti: «Kevadel läheb lahti, ma ütlen teile! Valimine — üks asi. Ja territooriumide korras-tamine. Siis on vaja kindlasti kokku saada.»

Urmas

Urmas: «Ma ei saa siimaani kuidagi aru — eelmisel aastal üle kahe nädala kindlalt oli vanemate nõukogu koos, nüüd me käime täitsa suvaliselt.»

Heiti: «Nii nagu juhtub ja ikka tuleb sama hästi välja.»

Urmas: «Kas nüüd just sama hästi, aga halvemini ka mitte.»

Arvate, et teie õpilasmavalitsuse struktuur on täiuslik?

Heiti: «Kui ürgkari läks sugukondlikule korrale üle, tundus neile ka algul, et see on kõige õigem variant. On olemas eituse eitamise seadus. Ma loodan, et kord tuleb aeg, kus ümbruskond muutub nii demokraatlikuks, et seda õpilasmavalitsust...»

Urmas: «... üldse vaja ei ole. Praegu aga midagi imelikku on küll sel aastal.»

Heiti: «Kool on kuidagi kodusemaks läinud.»

Urmas: «Kodusemaks ja õpetajate poolt on suhtumine muidugi ka hoopis teine.»

Heiti: «Saate aru, kuidas meil on suhtumine õpetajasse? Mina suhtun õpetajasse kui võrdsesse, ainult vahe on selles, et ma austan õpetajat ja ma tean, et õpetaja suhtub minusse kui inimesse, kes teab natuke vähem kui tema. Õpetaja peaks seadma endale põhieesmärgiks, et õpilane pole entsüklopeedia, vaid et õpilane oskaks ise mõelda.»

Urmas: «Õpetajad on ka vabamaks saanud seostest ülevõlt poolt.»

Heiti: «... sellest pingest ja kartusest. Ma arvan, ega õpetaja ise olekski nii kuri olnud, aga lihtsalt...»

Urmas: «Muidugi, eks me tegime neile silma ka selle suure õpetajate päeva peoga, millega nad paistsid rahule jäävat.»

Kuidas see ridu välja nägi?

Heiti: «Viisime läbi ühe õhtu.»

Urmas: «Õigemini hakkasime juba päeval pihta. Tavaliselt on olnud õpetajate päeval omavalitsuspäev, kus õpilased asendavad õpetajaid. Meil pole aga nii

Heiti

palju abituriente, et oleks saanud kõiki tunde anda. Astusime «agitbrigadiga» klassidesse õpetaja juurde: laul «Minu õpetaja koolis kõige parem on», tervitussõnad, lilled.»

Heiti: «Õhtul oli suur kohviõhtu: tantsud ja laulud ja ringmängud.»

Kõdu ja kooli vaheline sein hakkab lagunema. Vaadake meie puhkeruume. Kardinal — pisi-asi, aga ta teeb ruumi kodusemaks. Ja sa ei lähe seda käristama, sa tead, et see on sinu jaoks tehtud ja sinu teenitud rahadest. Sa tunned ennast koduselt. Direktor on meil ka progressiivne.»

Urmas: «Ilma jalutamisetä ei osanud vahetundi ette kujutada. Aga nüüd koguneb keskkooli teisele korrusele kokku, täiesti stiililiselt, tegevus on vaba, aetakse niisama juttu. Harva, kui sealt keegi rahvast laiali ajab.»

Heiti: «Päris hea pere on koos. Inimsõbralik tegevus.»

Mida arvab õpilasmavalitsusest Kohtla-Järve 1. keskkooli direktor Helgi Viirelaid?

«Kool eksisteerib õpilaste jaoks ja koolijuht ei saa tööd teha, ilma et tal ei oleks tihe koostöö õpilaskaitsega. Õpilasmavalitsusega on lihtsam üritusi läbi viia, üldse kogu koolile korraldada. Õppe- ja kasvatustöö, kooli kujundamine, vaba aja sisustamine — kõik saab kooskõlastatud õpilastega, neid võib usaldada. Usaldus peab olema vastastikune, selle võitmiseks on vaja kõigepealt seda, et õpilased tunnetaksid, et nende poolt koolielus on küllalt oluline ja suur. Õpilased peavad täpselt teadma, mille poole kool püüdleb, mida taotleb, peavad teadma, milline on kooli majanduslik olukord, kui palju raha saadakse, kulutatakse ja millised on meie ühised eesmärgid. Mina usaldan õpilasi ja mulle on jäänud selline mulje, et nemad usaldavad ka mind. Usaldus põhineb ka vastastikusel lugupidamisel.»

Termin — omavalitsus — pole päris õige, pole korrektne, aga siimaani ei ole meie keel mehed andnud paremat terminit. Vene keeles öeldakse «samoupravlenie», mis pole õige. See ei tule ju kõne alla, et õpilased ise hakkaksid kooli valitsema, aga teisest poolt — tihe koostöö on vajalik. Õpilane ilma koolijuhtkonnaga ja õpetajaskonnaga nõusolekuta kardinaalselt paleepööret teha ei saa. Me peame lähtuma üldriiklikust tellimusest, peame õpilastest tegema haritud ja kultuursed, poliitiliselt küpsed inimesed, aga üsna sageli on neid noori, kes mõtlevad ja tahavad tont teab mida. Enamus lapsi on minu arvates aga niivõrd andekad ja targad — neid tuleb kuulata, neist tuleb aru saada. Nende mõtetest ja ettepanekutest on alati leida sellist, mis aitab kooli muuta õpilasesõbralikumaks.»

Tiia LINNARD
Sulev KOPPELI fotod

Ebatavaline interjäär kooli koridoris...